La Quotidiana, 23-02-2010, p.12-13

In placat da megliers temps: Ils chauns polars fan reclama per la destinaziun.

Sin la naiv dal glatscher dal Jungfraujoch eran ils chauns polars en lur element.

Da Top of Europe a Top of the World?

Nagins chauns polars pli sin il Jungfraujoch

DA HEINI HOFMANN

■ Durant prest in tschientaner han ils chauns da schlieusa prestà servetschs prezius per las Viafiers da la Jungfrau: L'emprim sco animals da trair, pli tard sco attracziun turistica. La fin da l'onn han els stuì bandunar per adina Top of Europe; siemian els forsa da Top of the World? Er els restassan numnadamain gugent activs, sco ils chavals dal White Turf. Quai ch'ils bernardins èn per il Grond Son Bernard, quai ch'ils chavals da cursa dal White Turf a San Murezzan dastgan puspè esser (suenter ch'els fissan bunamain vegnids eliminads tras ina decisiun arbitraria e monopolistica da la federaziun), quai eran ils chauns polars sin il Jungfraujoch: In'attracziun alpina enconuschenta en l'entir mund. Ma la fin dal 2009 è vegnida serrada la staziun da chauns la pli autsituada en l'Europa; l'era dals chauns polars è ida a fin andetgamain.

Ils ultims sis onns han mo 0,6% dals visitaders sin il Jungfraujoch fatg in gir cun ils chauns da schlieusa. Il motiv è ch'ils giasts stattan adina main ditg sin la furcla, ed er il fatg ch'ins ha creà ina concurrenza interna cun porscher pli e pli bleras offertas d'aventura alternativas: Ina girada sur las sfessas dal glatscher, ina scursalada sin snow disks u in'aventura en il parc da skis e snowboard.

Ils animals tiran la curta

«Nus avain in deficit da passa 300 000 francs ad onn e stuessan far investiziuns da bundant 1,5 milliuns francs per renovar il serragl da chauns e l'alloschi dals trais tgiraders d'animals sin la basa dal Glatscher da l'Eiger», declera il pledader da medias *Simon Bickel*. «Per motivs economics avain nus perquai decis da renunziar definitivamain als chauns grönlandais.» Remartga a l'ur: Il gudogn annual da las Viafiers da la Jungfrau ha muntà il 2008 ad 8,7 miu. ed il gudogn da bilantscha a 40 miu. francs.

Ina dunna commentescha questa decisiun en ina brev da lectur en la gasetta locala sco suonda: «Suenter quest resultat da fatschenta, ed en vista al giubileum da 100 onns da las Viafiers da la Jungfrau l'onn 2012, n'èsi betg chapibel che la colonia da chauns polars vegn serrada per motivs finanzials.» Ed in anteriur tgirader dals chauns da schlieusa è da l'opiniun che las Viafiers da la Jungfrau sa distatgian «d'insatge unic sin quest mund», ed el constatescha: «Gnanc suenter duas guerras mundialas, gnanc suenter ina crisa economica e gnanc suenter in grond deficit èn las Viafiers da la Jungfrau vegnidas sin l'idea da far in tal pass.»

Ma ozendi valan auters criteris. Sco quai ch'ils chavals dal White Turf fissan prest daventads l'unfrenda da dispitas da la federaziun, ston ils chauns polars far plazza ad in patratgar economic abstract che valitescha ina creschientscha a curta vista pli autamain che valurs duraivlas. Sco ch'i para na vegnan en «temps da crisa» betg mo relaschads ils umans, mabain er ils animals, e quels na pon enconuschentamain betg sa defender. Uschia va a perder ina pitschna attracziun alpina cun ina gronda irradiaziun: Gia avant passa 70 onns è ella stada menziunada sin il frontispizi da la «Minneapolis Sunday Tribune». In'attracziun cun ina preistorgia betg dal tuttafatg quotidiana.

Dumandà l'emprim Hagenbeck

Il project da construcziun giagliard da las Viafiers da la Jungfrau è vegnì realisà en etappas. L'emprim han ins construì il traject davent da la Kleine Scheidegg enfin la staziun dal Glatscher da l'Eiger sin 2320 m s. m. Durant blers onns è alura succedida la perfuraziun tras il massiv da l'Eiger e dal Mönch enfin sin il Jungfraujoch, la staziun da viafier la pli autsituada en l'Europa sin 3454 m s. m. Da quel temp na devi anc nagin turissem da skis, e perquai na cursava la Viafier alpina da Wengen betg durant ils mais d'enviern. Per tuttina pudair proveder ils lavurers da construcziun ed ils emploiads da la viafier cun victualias e la posta èsi stà necessari da tschertgar ina soluziun. Uschia è naschida l'idea dals chauns da schlieusa.

Ils 28 da matg 1910 ha scrit il directur Liechti da la Societad da viafiers da la Jungfrau a Carl Hagenbeck, possessur da menascharia a Hamburg: «Nus avain udì ch'ils eskimos possedan chauns particularmain resistents che fan frunt a tuttas fradaglias e s'adattan fitg bain sco animals da trair. En nossas relaziuns n'èsi betg pli pussaivel da duvrar chavals, mils u asens per quest intent, cunquai che quels sfundran memia fitg en las grondas navaglias.»

Suenter ina correspundenza intensiva tranter ils dus umens è arrivada ils 12 da settember 1911 ina novitad negativa da Hagenbeck: «… jau stoss deplorablamain communitgar che jau na poss betg furnir a Vus en il proxim temp ils quatter chauns polars. Da la truppa d'eskimos spetgada è arrivada mo ina famiglia da 7 persunas, ed uschia è er il dumber da chauns limità…».

Amundsen sco intermediatur

Uschia han ins stuì tschertgar insanua auter ed ha la finala contactà Kilburn Scott da la Scozia, spezialisà sin l'allevament da samojeds. Il schaner 1913 èn arrivads ils emprims chauns inclus la schlieusa. Duas giadas a di trajevan els la schlieusa tranter Wengen ed il Glatscher da l'Eiger: 34 km cun pendenzas da passa 30%, per part tras l'auta naiv nova – ina prestaziun bunamain surnatirala!

Ma cun il temp han ins stuì constatar ch'ils samojeds eran memia flaivels per las relaziuns difficilas, ed uschia han ins stuì tschertgar chauns pli ferms. Il september 1913 èn alura vegnids importads sis chauns da la Grönlanda. La cumpra è stada pussaivla grazia a las relaziuns da l'exploratur polar norvegiais, Roald Amundsen. Gia l'october han ins pudì far ils emprims girs cun ils chauns grönlandais sur il Glatscher da l'Aletsch.

In dals tgiraders da chauns ils pli legendars è stà Franz Greiner. El ha vivì cun e per ses animals: Da la bun'ura a las quatter fin la saira tard a las diesch era el cun els en il serragl. Per ils chauns vegls senza dents preparava el la damaun in'ovomaltina e la saira ina schuppa chauda; Jessy, sia chogna preferida, astgava schizunt pernottar cun el en clavà. Pli tard è però sa reducì l'engaschi e cun quel er il dumber da chauns. Pir cura che l'ami da chauns, Roland Hirni, è daventà l'onn 1971 directur da las Viafiers da la Jungfrau, ed ha engaschà Kurt Werren sco tgirader d'animals, è la staziun da chauns sin il Glatscher da l'Eiger puspè sa sviluppada legraivlamain.

La trista fin

Il manader odiern dal team da tgiraders da chauns, Thomas Kernen, ha participà cun success sco musher a cursas en Svizra ed a l'exteriur, ed ha fatg cun ses rangs excellents – el è schizunt stà campiun mundial – reclama en atgna chaussa per ils chauns grönlandais sin il Jungfraujoch. Ma er in tal engaschi n'ha betg pudì impedir il verdict da la rentabilitad.

Cuntinuaziun pagina 13

La cumpra dals emprims chauns grönlandais è stada pussaivla grazia a l'agid da Roald Amundsen.

La cumpra dals emprims chauns grönlandais è stada pussaivla grazia a l'agid da Roald Amundsen.

Cuntinuaziun da pagina 12

Uschia han ins stuì tschertgar novs plazs per ils 16 chauns restants (durant ils megliers temps eri passa 40). Cunquai ch'i n'è betg reussì da chattar ina buna soluziun èn ils trais tgiraders da chauns stads pronts da surpigliar ils animals e d'als reparter sin lur trieps da chauns existents.

Atgnamain èsi donn che questa instituziun cun lunga tradiziun daventa uss en tut silenzi l'unfrenda dal rispli cotschen. Per autras attracziuns alpinas analogas cun animals da niz – per exempel ils chauns samaritans sin il Grond Son Bernard u la posta da chavals dal Gottard – han ins la finala era pudì chattar novas vias pratitgablas. Entant ch'ils bernardins han pudì vegnir salvads grazia ad in legat, ed ils chavals da posta grazia ad interprendiders privats, na vegnan las prestaziuns impressiunantas dals chauns al Glatscher da l'Eiger betg gist onuradas generusamain cun la decisiun da spargn…

In radi da speranza?

Ma tgi sa, forsa vai cun ils chauns da schlieusa da l'Eiger – premess ch'els urlian ferm avunda durant las fraidas notgs – tuttina sco cun ils Cavalli della Madonna en la claustra da Nossadunnaun, la pli veglia razza da chavals svizra. Per quels è crudà l'ultim mument in legat da plirs milliuns «giu da tschiel».

U forsa ponderesch'ins en in'autra destinaziun turistica, schebain ils chauns polars pudessan esser in'attracziun emoziunala. In'idea fiss bain d'als transferir dal Jungfraujoch («Top of Europe») en la vischnanca cosmopolitica da San Murezzan («Top of the World»), nua ch'els fissan en buna cumpagnia cun ils chavals dal White Turf… U per dir cun ils pleds da l'ultim directur da cura, che ha manà cun success la destinaziun: «Vacanzas èn products da sentiments che pretendan offertas emoziunalas.»

L'emprima razza da chauns polars, ils samojeds, era memia pauc robusta.

FOTOS VIAFIERS DA LA JUNGFRAU

A l'entschatta transportavan ils chauns da schlieusa las victualias e la posta sin il Glatscher da l'Eiger.

En futur na datti betg pli talas scenas allegras cun chagniels grönlandais sin il Jungfraujoch.

Ils chauns polars – in motiv popular dals turists e surtut ina grond'attracziun per ils uffants.